

CZU: 654.197:[327:911.3](478)

[https://doi.org/10.59295/sum11\(01\)2023_12](https://doi.org/10.59295/sum11(01)2023_12)

ARIA GEOPOLITICĂ A DEZBATERII TELEVIZATE ÎN CONDIȚIILE STĂRII DE CRIZĂ/URGENTĂ: UNGHIURI DE VEDERE, MOLDOVA 1

*Mihai LESCU**Universitatea de Stat din Moldova*

Prin acțiunile sale de informare, explicare și tratare a evenimentelor din viața noastră de toate zilele, mass-media demult au devenit, pe bună dreptate, barometrul societății. Însă, așa cum menționează autorul articolului, optica reflectării și interpretării realității de către mass-media se schimbă substanțial în condițiile crizei și stării de urgență, cum sunt cele impuse la ora actuală Republicii Moldova, cât și altor țări, de războiul dezlănțuit de Rusia împotriva Ucrainei. Pe fundalul evenimentelor care se derulează la hotarele țării noastre, modul de abordare a realității de către mass-media naționale, și nu numai, face un salt substanțial *de la politic către geopolitic*. Pe această cale, mediatizarea faptelor și evenimentelor este tot mai mult supusă dezinformării, prin știri false și propagandă, desfășurată la noi de o parte a mas-mediei din țară și de peste hotare, de către anumiți politicieni, reprezentanți ai partidelor de opoziție, și de unii blogheri-internet. În acest context obligațiunea mass-mediei de bună credință de la noi este nu numai de a informa corect publicul, dar și de a lupta cu dezinformarea și manipularea opiniei publice. La concret, în articol sunt examinate sarcinile ce revin în această privință noului program specializat *Unghiuri de vedere*, propus de Postul Public TV Moldova 1. Autorul face în această privință concluzii de rigoare și propuneri de contracarare a propagandei și manipulării opiniei publice în condițiile crizei și a stării de urgență, impuse țării noastre de situația geopolitică regională actuală.

Cuvine-cheie: *mass-media, arie geopolitică, știri false, manipulare, dezbatere televizată, emisiunea Unghiuri de vedere, Postul Public TV Moldova 1.*

THE GEOPOLITICAL AREA OF TELEVISED DEBATE IN CRISIS/EMERGENCY CONDITIONS: UNGHIURI DE VEDERE PROGRAM, MOLDOVA 1

Through its actions of informing, explaining and treating the events of our daily lives, the mass media long ago became, rightly, the barometer of society. But, as the author of the article mentions, the optics of the reflection and interpretation of reality by the mass media changes substantially in the conditions of the crisis and the state of emergency, such as those currently imposed on the Republic of Moldova, as well as on other countries, by the war unleashed by Russia against Ukraine. Against the background of the events taking place at the borders of our country, the approach to reality by the national media and not only, makes a substantial *leap from political to geopolitical*. In this way, the media coverage of facts and events is increasingly subject to disinformation, through fake news and propaganda, carried out in our country by part of the mass media in the country and abroad, by certain politicians, representatives of the opposition parties, and by some internet bloggers. In this context, the task of our bona fide mass media is not only to inform the public correctly, but also to fight misinformation and manipulation of public opinion. Concretely, the article examines the tasks that fall in this regard to the new specialized program *Angles of View*, proposed by the Public TV Station Moldova 1. In this regard, the author makes rigorous conclusions and proposals to counteract propaganda and manipulation of public opinion in the conditions of the crisis and the state of emergency imposed on our country by regional geopolitics.

Keywords: *mass media, geopolitical area, fake news, manipulation, televised debate, the show Angles of View, public channel TV Moldova 1.*

Introducere

La etapa actuală, tot mai des evenimentele ce se derulează în lume – politice, militare, economice, sociale, culturale -- sunt examinate de către mass-media prin prisma intereselor geopolitice pe care le urmăresc statele în context regional sau internațional. Dovadă a faptului este și reflectarea multias-

pectuală a realității noastre în context cu așa numita „operațiune militară specială”, pe care o desfășoară Rusia în Ucraina, un război în toate legile, inspirat de ambițiile geostrategice, pe care le-a avut și le are statul rusesc în legătură cu apropierea tot mai mult de hotarele sale a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și a Uniunii Europene (UE).

Luând în calcul că în țara noastră a fost prelungită starea de urgență în legătură cu războiul ruso-ucrainean, care a început la 24 februarie, anul trecut, putem spune că aproape un an de zile Guvernul Republicii Moldova este nevoit să activeze într-un context de criză fără precedent, reușind, în temei, să facă față intereselor geopolitice regionale și internaționale ale statului, dar și problemelor raportate la geopolitica internă a lui.

Oricum, geopolitica, ce „reprezintă o modalitate de studiere a determinărilor geografice care intervin în politica internă și externă a statului și mai ales a posibilelor efecte” [1, p. 17], fiind la sfârșitul secolului trecut propulsată în actualitate de către mass-media în urma democratizării țărilor Europei de Est și a destrămării imperiului sovietic, s-a impus în mediul comunicațional prin conceptele sale, de reală utilitate în examinarea/investigarea și explicarea/interpretarea evenimentelor derulate pe glob. În această ordine de idei geopolitica, care este analiză, sau cum remarcă cercetătorii, „metodă de analiză”, ce se „face în funcție de spațiul geografic, de resurse, de populație, de infrastructuri, de condiții geoclimatice și cosmice, de dinamica intereselor oamenilor, de cauze și efecte, dar mai ales de dinamica efectelor [2, p.17], se pliază perfect pe aspirațiile și interesele urmărite și de mass-media în relațiile cu publicul/auditoriul său.

În contextul Republicii Moldova raporturile mass-media--geopolitică devin mai degrabă un câmp al confruntărilor de interese și a luptei pentru putere, în care fiecare din părțile implicate (partide, mișcări politice, lideri de opinie, funcționari publici, aflați la guvernare sau în opoziție), încearcă să-și atingă scopurile râvnite, recurgând, după cum remarcă specialiștii din domeniu, la propagandă, dezinformare, manipulare a opiniei publice și știri false. Pe această cale, pentru mulți din cei „avântați” în lupta pentru putere, geopolitica devine instrumentul forte cu ajutorul căruia își pot promova și afișa, prin intermediul mass-mediei, concepțiile/ambitiile și preferințele lor în raport cu o formațiune politică sau alta.

În peisajul mediatic autohton problematica geopolitică face subiectul discuțiilor/dezbaterilor în toate cele trei segmente clasice: presă scrisă, radio și televiziune. Preponderent ea se regăsește în programe TV speciale/specializate: În *profunzime* (ProTV), *Unghiuri de vedere* (Moldova 1), *Obiectiv comun* (TVR Moldova), *Cabinetul din umbră* și *Secretele puterii* (Jurnal TV), *Новая Неделя* (TV-8), dar și în buletinele de știri ale emisiunilor TV și radio.

Desigur, în unele programe audiovizuale problematica geopolitică are o arie de abordare mai extinsă, iar în altele mai redusă, mult depinzând aici de timpul acordat pentru difuzare și profilul emisiunii. Dezbaterile geopolitice audiovizuale vizează nu numai contextul crizei adusă de războiul de la hotarele țării noastre, care în mare parte a bulversat toată lumea. Interesele regională ale Republicii Moldova sunt examinate și în raport cu geopolitica internă a țării, orientată către transpunerea în practică a obiectivelor de integrare europeană. Fiindcă criza geopolitică regională impusă de războiul ruso-ucrainean, pe de o parte, a accelerat procesul integrării Republicii Moldova, de rând cu Ucraina, în Uniunea Europeană, iar, pe de altă parte, a scos în evidență mai multe probleme și neajunsuri, care urmează a fi depășite în scopul continuării drumului european. În această ordine de idei are perfectă dreptate cercetătorul Victor Moraru, care afirmă că multipartidismul și pluralismul politic și-au lăsat amprenta și „asupra reperelor esențiale ale politicii externe a țării. De aici, confruntările neîntrerupte de poziții, interpretările în contradictoriu ale acțiunilor politice, reprezentând, de fapt, fațetele unui proces politic complex”, tot el subliniind că „ceea ce preocupă la moment clasa politică și elita mediatică moldovenească este... „problema sărăciei de rând cu problema teritoriilor estice ale țării și problema corupției”, care „sunt acele noduri gordiene fără soluționarea cărora este imposibilă modelarea și edificarea de mai departe a societății” [3].

Ținând în calcul cele menționate mai sus, dar și starea de urgență în care se află țara noastră din cauza războiului ruso-ucrainean, face să credem că atât actorii politici, cât și mass-media înțeleg prea bine că urmează să pună umărul și să conlucreze în privința consolidării societății și formării unei opinii publice capabile să depășească toate intemperiiile și situațiile de criză în care a ajuns Republica Moldova. În această ordine de idei, formațiunile politice și actorii lor, dar și mass-media, jurnaliștii, comentatorii

și analiștii politici urmează să manifeste tact și îngăduință pentru a nu aprinde spiritele și a tensiona societatea prin acțiuni de propagandă, manipulare și dezinformare a publicului și prin răspândirea știrilor false. Dar să vedem ce unghiuri de abordare și de combatere a viciilor și metehnelor menționate mai sus, aplică în activitatea lor moderatorii programului TV *Unghiuri de vedere*, Moldova 1.

Context

Comparând presa scrisă și radioul cu televiziunea, specialiștii confirmă că aceasta din urmă este o instituție mult mai complexă datorită caracterului ei industrial, care exercită asupra societăților și indivizilor o veritabilă dictatură a imaginii [4]. Și nu numai a imaginii, ci și a cuvântului și sunetului, deoarece în continuare, așa cum am menționat, vom examina multiaspectual emisiunea *Unghiuri de vedere*, propusă de postul TV Moldova 1 a Instituției Publice Naționale a Audiovizualului. În urma noului proiect, inițiat de Moldova 1 la 16 octombrie 2022, a devenit istorie emisiunea de analiză politică *Cronica Săptămânii cu Tăbârță și Țăranu*. În schimb, protagoniștii ei in-corpore se regăsesc la noua emisiune pe post de comentatori politici, alături de Veaceslav Berbeca, comentator politic – moderator.

De aici încolo, autorii noii emisiunii anume că au de furcă nu atât cu „dictatura imaginii” televizate, dar și cu cea a cuvântului și sunetului, deoarece, după cum menționa V. Berbeca, la momentul inaugurării noului proiect, emisiunea își propune să pună în discuție „cele mai importante subiecte, care au scopul de a crea opinii false în societate și de a manipula sau de a dezinforma opinia publică”.

Până la 16 octombrie 2022, în cadrul emisiunii cu vechiul titlu, erau analizate principalele evenimente de ordin politic și geopolitic, din timpul săptămânii, dar, susțin comentarii politici „timpurile de criză vin cu noi provocări” și din aceste motive *analiza politică* pe care ei o făceau anterior, nu va dispărea la propriu, ci doar vor fi schimbate *accentele dezbaterii* în cadrul emisiunii. În acest context Anatol Țăranu motiva că turnura pe care o ia noua emisiune este impusă de „războiul din vecinătatea noastră” și că el consideră că odată cu „terminarea acestui război” lucrurile pot reveni la normalitate.

Dacă analizăm la concret starea lucrurilor, rămânem de acord cu realizatorii emisiunii că războiul pornit de Federația Rusă împotriva Ucrainei a împins țările Europei, dar și întreaga lume, într-o criză fără precedent, care s-a răsfrânt asupra tuturor domeniilor de existență ale popoarelor de pe diferite meridiane ale globului.

Așa stând lucrurile, pentru a aduna date și fapte concrete necesare la subiectul temei de studiu (cantitative, calitative, de content), am privit, cap-coadă, toate cele 10 emisiuni *Unghiuri de vedere*, puse pe post de Moldova 1 în anul trecut.

Emisiunile au fost transmise duminică, orientativ la ora 19 și 15 minute. Spun *orientativ*, deoarece au fost situații când emisiunea a fost strămutată în grila de programe cu o oră și chiar mai mult. Și durata emisiunilor oscilează, de la caz la caz, menținându-se între 45 și 53 de minute. Astfel, având o medie per/emisiune de 48 de minute, am examinat în total 8 ore de material video.

În cadrul fiecărei emisiuni comentarii politici au discutat câte 2 subiecte, primul fiind anunțat de moderator, după cuvântul de salut, la începutul emisiunii, iar cel de al doilea – uneori după anunțarea primului subiect, iar alteori -- la momentul examinării lui. Astfel, în cele 10 emisiuni *Unghiuri de vedere* au fost examinate în total 20 de subiecte, care au fost dezbătute de către comentarii politici din perspectiva combaterii propagandei, a vehiculării informațiilor false și a dezinformării opiniei publice.

Tabel. Subiectele dezbătute în 2022, în cadrul programului TV *Unghiuri de vedere*, Moldova 1.

Data difuzării	Durata emisiunii/ min.	Subiectele abordate	Timp per subiect/ min.
16.10.22	45	1. Creșterea galopantă a prețului la gaze și nedorința șefului statului Maia Sandu de a negocia, la Moscova, un preț rezonabil în această privință. 2. Armata națională și necesitatea sporirii capacității de apărare a țării.	21/23

23.10.22	44	1. Colectarea, în Autonomia Găgăuză, a semnăturilor pentru restabilirea Uniunii Sovietice în granițele de după cel de-al Doilea Război Mondial. 2. Despre zvonul, privind mobilizarea cetățenilor Republicii Moldova în legătură cu războiul din Ucraina.	23/21
30.10.22	46	1. Amplificarea crizei energetice în țară: de la criza gazelor - la criza de energie electrică. 2. Finanțarea ilegală a partidului Șor și zvonul că statul „a furat banii în sumă de 3,5 milioane lei”, destinați de acest partid protestatarilor.	25/21
06.11.22	50	1. Despre zvonurile și informațiile false cum că guvernarea vrea să submineze activitatea opoziției. 2. Esența știrii false, lansată de politologul rus Igor Șișkin: România dorește ca nu numai Republica Moldova și Transnistria, dar și regiunea Odessa să fie parte a României Mari.	29/21
13.11.22	42	1. Revolta nefondată a oficialilor tiraspoleni: Republica Moldova nu asigură părții transnistrene cantitatea de gaz, convenită cu „Gazprom”, din care motive regiunea e în pragul unei crize... 2. Mass-media transnistreană și rusească anunță că în Republica Moldova sunt vandalizate/profanate monumentele ostașilor, căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial și că sunt încălcate drepturile minorităților naționale.	26/16
20.11.22	49	1. Despre un zvon, „aruncat în spațiul informațional”, vorba moderatorului emisiunii, cum că imediat după retragerea trupelor rusești din Herson, Occidentul și statele G 20, ar fi „trimis Kremlinului un plan de pace”. 2. Ce eforturi depun structurile statului pentru a curma dezinformarea și răspândirea știrilor false?	29/20
27.11.22	40	1. Zvonul răspândit de mass-media rusească cum că din interese strategice „Chișinăul și Kievul sunt în negocieri pentru un schimb de teritorii”. 2. E necesar sau nu, ca președinta Republicii Moldova M. Sandu să plece la Moscova pentru a negocia cu președintele Rusiei V. Putin aprovizionarea cu gaze a țării?	27/13
04.12.22	58	1. Procesul Avia-Invest a ajuns la final: statul a redobândit Aeroportul Chișinău. 2. Problema divizării și destabilizării societății moldovenești: cine o face și de ce?	30/28
11.12.22	46	1. Știre falsă, marca mass-mediei rusească: Republica Moldova dorește să adere la NATO. 2. Despre declarația parlamentarului român George Simion, Alianța pentru Unirea Românilor (AUR), cum că „România nu trebuie să ajute nici măcar cu un leu Guvernul de la Chișinău”.	25/21
18.12.22	43	1. Despre utilitatea aflării Republicii Moldova în componența Comunității Statelor Independente (CSI). 2. Problema refugiaților din Ucraina și situația regională: riscuri și așteptări în legătură cu bombardamentele întreprinse de Rusia în Ucraina în plină iarnă.	32/11

Atent consultate, subiectele menționate în tabelul de mai sus, ne conving de faptul că scopul de bază al emisiunii, lansată de comentatorii Veaceslav Berbeca, Ion Tăbârță și Anatol Țăranu, este de a fi receptivă la cele mai subtile manifestări de propagandă, falsuri și informații manipulatorii, lansate în spațiul

public prin diferite platforme. Comentatorii politici dezminț cu date și fapte concrete, cu informații corecte și în mod echidistant fiecare fals, făcând „lumină” asupra chestiunilor de interes public în condițiile stării de urgență/criză impusă în mare măsură de invazia rusească în Ucraina. Ei vin să ne convingă că azi noțiunile și sensurile cuvintelor -- „politic” și „geopolitic”, „pace” și „război”, „luptă ideologică” și „război hibrid” și-au schimbat conținuturile și sensurile, dar și valoarea, ponderea lor morală și cea etică, fiind altfel acum percepute și tratate de auditoriu. După cum observăm, peste 70 % din subiectele dezbătute în cele 10 emisiuni au un pronunțat caracter geopolitic/geostrategic sau geoeconomic.

În dependență de subiectul dezbătut, în cadrul emisiunilor sunt publicate și comentate interviuri cu oameni politici, de stat și specialiști de rang înalt din diferite domenii de activitate, abilitați de a da răspunsuri corecte și argumentate la întrebările care frământă societatea. Pentru exemplificare, menționăm că, pe post de intervievați sau consultanți, au fost prezenți în secvențe video: Anatolie Nosatâi, ministrul Apărării, Nicu Popescu, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Eugen Tomac, Parlamentar european, Nicolae Osmochescu, fost membru al Curții Constituționale, Petru Macovei, director executiv al Asociației Presei Independente, Ion Munteanu, expert în energetică.

Dezbaterea asupra subiectelor alese de către comentarii politici au loc în platoul de televiziune. Din câte putem deduce, fiecare emisiune este înregistrată din timp, prezentându-se ca una hibrid, structura și dinamica ei fiind determinată de selectarea cu migală a subiectelor pentru examinare. Apoi la aceasta se adaugă, cum spuneam, și pregătirea din timp a interviurilor cu politicieni/funcționari, specialiști, capabili să pună în 2-3 minute punctul pe „i”, în legătură cu problema dezbătută. În context, după cum atestă M. Manu Magda, emisiunile de felul acesta îmbracă uneori haina „discursului instituțional (temă fixă, o anumită distribuție a rolurilor de emițător, loc de desfășurare, durată etc.), cu spontaneitatea tipică pentru conversația curentă” [5]. Nu știm dacă anume aceasta își doresc moderatorii emisiunii.

Oricum, remarcăm faptul că emisiuni TV de așa factură nu am avut. *Unghiuri de vedere* și-a făcut prezența în mediul nostru televizat la momentul oportun. Acum, când în contextul situației de urgență/criză, este nevoie cel mai mult de a contracara dezinformarea, manipularea și știrile false, care sunt lansate în mediul social de neprieteni din afara țării, dar, din păcate, și din interiorul ei, care, în intenția lor de a destabiliza situația social-politică, profită din plin de problemele de ordin geopolitic intern și extern cu care se confruntă țara noastră.

Concluzii

Dacă ținem seama că criza este dată de apariția bruscă, neașteptată a unui eveniment major, care afectează societatea, numai că o atare situație critică, greu de depășit, chiar și în urma instituirii în țara a stării de urgență, este războiul ruso-ucrainean. În condițiile generate de criză, societatea devine mult mai expusă la acțiunile de dezinformare și manipulare. Știrile false și propaganda își fac și ele mai lesne lucrul lor subversiv, de scindare a societății, atunci când, tot din cauza războiului de la hotarele țării noastre, masele se confruntă cu probleme de ordin social-economic.

Un rol important în explicarea/tratarea problemelor cu care se confruntă societatea, dar și în educarea maselor și organizarea lor la depășirea crizei, revine mass-mediei, inclusiv televiziunii. Acest fapt îl confirmă și Postul Public TV Moldova 1, care prin lansarea proiectului *Unghiuri de vedere*, a reușit numai în cele 10 ediții, puse pe post în anul trecut, să dezbată 20 de subiecte, majoritatea dintre care au fost legate de problematica geopoliticii regionale și a celei interne. Subiectele în cauză, dezbătute multiaspectual și argumentat, au contribuit nu numai la informarea publicului, dar și la contracararea situațiilor de dezinformare și manipulare a opiniei publice. Este primul proiect TV de această speță. Și ar fi bine să nu fie și ultimul, deoarece situația social-politică din țară, dar și cea geopolitică regională, arată că numărul subiectelor care așteaptă să fie dezbătute - crește.

De aici și propunerile, pe care le facem în urma examinării emisiunilor: să se renunțe la modalitatea de abordare didacticistă a unor fapte și evenimente; e timpul ca producătorii emisiunii *Unghiuri de vedere* să identifice publicul-țintă al ei; din respect pentru telespectatori și pentru ca emisiunea să aibă priza la public, urmează ca ea să fie difuzată/pusă pe post permanent la una și aceeași oră; după noi, ar fi bine ca la selectarea subiectelor pentru emisiuni să fie atras/antrenat activ auditoriul; ar asigura dinamism emisiunilor legăturile interactive cu telespectatorii (10-15 minute), pentru blitz-răspunsuri la întrebările lor.

Referințe:

1. VĂDUVĂ, G. *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Confluente*. București: Societatea Scriitorilor Militari 2013, 446 p. ISBN 978-973-8941-61-
2. Ibidem.
3. MORARU, V. Vocația europeană a Republicii Moldova. pp. 7-13. În: *Europeanizarea: fațetele procesului*. Victor Moraru (coordonator). Chișinău: Inst. de Integrare Europeană și Științe Politice al Acad. de Științe a Moldovei, 2013, 336 p. ISBN 978-9975-57-064-0.
4. VEDINAȘ, T. *Dominația televiziunii*. Cluj-Napoca: Grinta, 2006, 134 p. ISBN 978-973-7651-63-1.
5. Munteanu Siserman, M. Nume de emisiuni tv din spațiul media românesc. https://onomasticafelecan.ro/iconn3/proceedings/4_12_Munteanu_Siserman_
6. Mihaela_ICONN_3.pdf (vizitat: 09.01.2023).

Date despre autor:

Mihai LESCU, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: mihai.lescu@usm.md

ORCID: 0000-0001-9837-6687

Prezentat la 27.01.2023